

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

Petri Nets

Ing. Pavel Smolka, Ph.D.

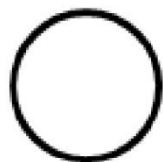
Petriho síť je automat, který definuje chování systému posloupnostmi událostí a odpovídajícími stavovými změnami systému.

Registrace dosažení určitého stavu –značení místa

- Nezáporná celočíselná informace.
- Grafické znázornění černými tečkami.
- Místo obsahuje značku –podmínka platí.
- Místo neobsahuje značku –podmínka neplatí.
- Značení může být omezené -omezená kapacita.

Grafické znázornění

Place

(a)

Transition

(b)

Arc

(c)

Token

(d)

normal arc

inhibitory arc

test arc

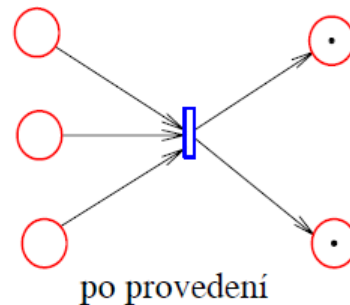
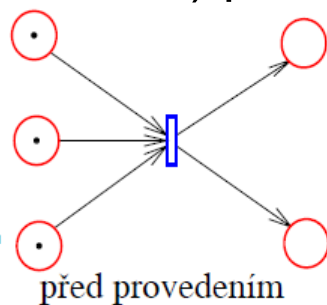
Typy

- C/E (Condition / Event) Petriho sítě.
- P/T (Place / Transition) Petriho sítě.
- P/T Petriho sítě s inhibičními hranami.
- P/T Petriho sítě s prioritami.
- TPN Časované (Timed) Petriho sítě.
- CPN Barevné (Coloured) Petriho sítě.
- HPN Hierarchické (Hierarchical) Petriho sítě.

C/E (Condition / Event) Petriho síť

- Podmínky (conditions) zobrazované kroužky,
- události (events) zobrazované obdélníky (případně úsečkami),
- šipky vedoucí od podmínek k událostem,
- šipky vedoucí od událostí k podmínkám,
- tokeny (zobrazenými tečkami v kroužcích podmínek) indikujícími logický stav (pravdivost) podmínek.

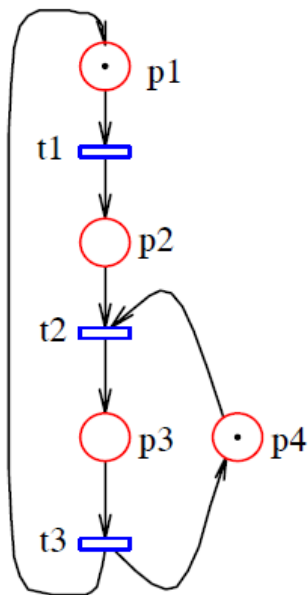
Změny stavů C/E Petriho sítí

Ke změnám stavu sítě dochází uskutečňováním událostí:

- událost může nastat, jsou-li všechny její vstupní podmínky splněny a současně všechny její výstupní podmínky nesplněny - takovou událost nazýváme proveditelnou,
- provedena může být pouze proveditelná událost, proveditelná událost může také zůstat neprovedena,
- po provedení proveditelné události jsou všechny její výstupní podmínky splněny a všechny její vstupní podmínky nesplněny.

Příklad č. 1 - cyklický proces, který čas od času potřebuje využívat nějaký zdroj.

p1: proces činný bez potřeby zdroje

p2: proces čeká na přidělení zdroje

p3: proces využívá zdroj

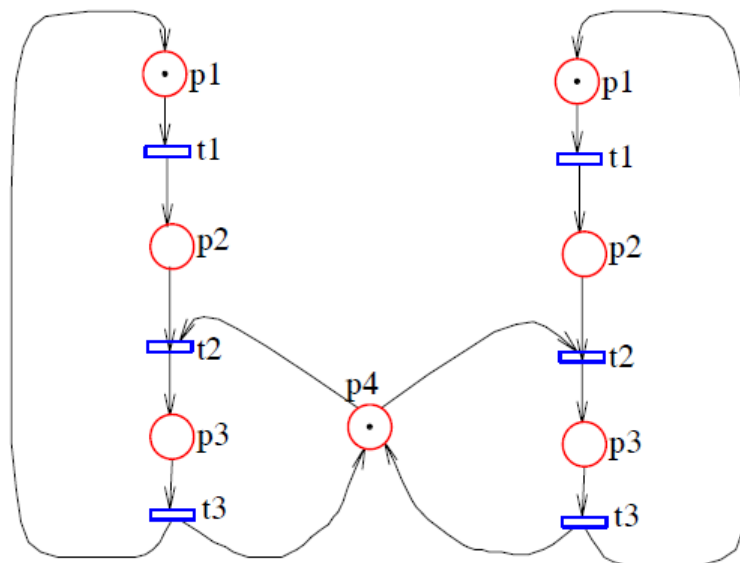
p4: zdroj není využíván

t1: vznik požadavku na zdroj

t2: počátek využívání zdroje

t3: konec využívání zdroje

Příklad č. 2 - dva nekonečné cyklické procesy, které čas od využívají společný zdroj

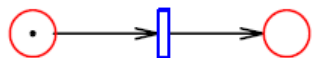

P/T (Place / Transition) Petriho síť

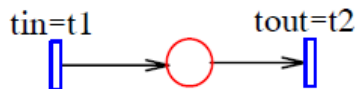
- P/T Petriho síť je trojice $N = (P, T, F)$
- P a T jsou disjunktní množiny
- F je binární relace
- P je množina míst (Places) sítě N
  - obsahují stavovou informaci ve formě značek (tokenů)
- T je množina přechodů (Transitions) sítě N
  - vyjadřují možné změny stavů (vzory možných událostí)
- F je toková relace (Flow relation) sítě N
  - určují logické vazby

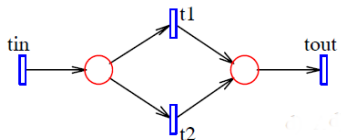
Elementární programy PN

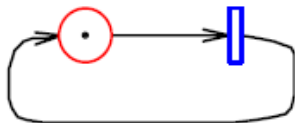
Jednorázový elementární program

Sekvence

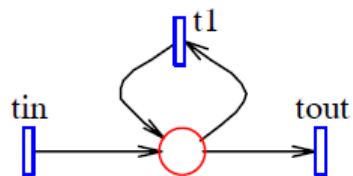

Alternativa

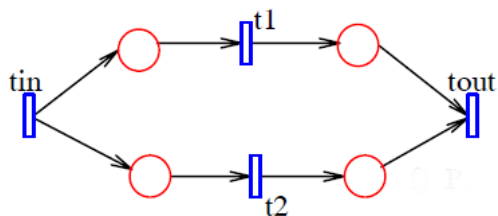

Nekončící elementární program

Elementární programy PN

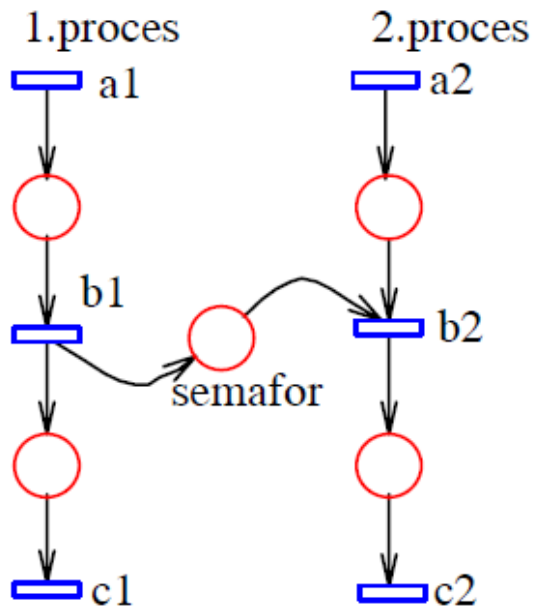
Cyklus (iterace)

Paralelismus

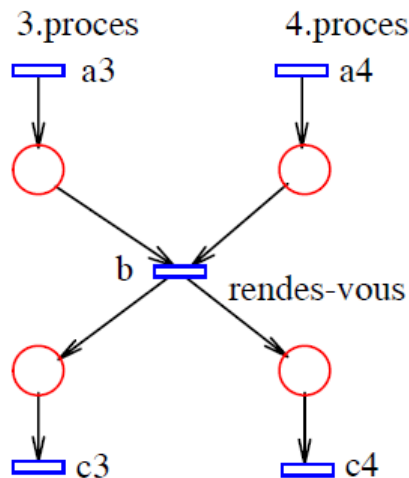

Příklad synchronizace procesů pomocí semaforu

- 1. proces nastavuje semafor na "volno" pro 2. proces
- událost b2 nemůže nastat dříve než událost b1
- událost b2 nastavuje semafor na "stát"

Příklad synchronizace procesů pomocí rendez-vous

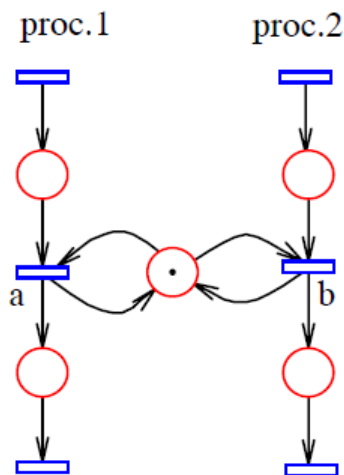
- Obrázek představuje schůzku (rendes-vous) procesů 3.a 4.
- kterákoliv z událostí c3,c4 může nastat až po uskutečnění obou dvou událostí a3,a4.

OSTRAVSKÁ
UNIVERZITA
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

Vyloučení souběhu činnosti

Pravidelné střídání

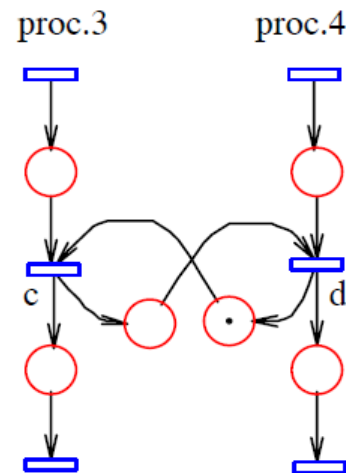

Vyloučení souběhu

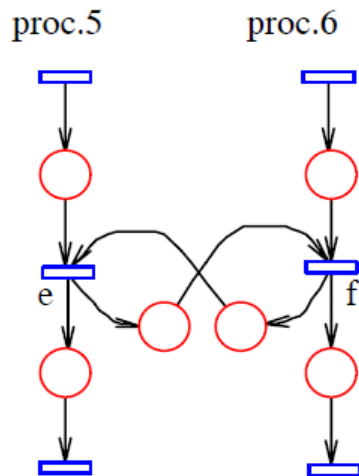
Události a, b procesů 1,2
nemohou nastat současně

Pravidelné střídání

Události c, d procesů
3, 4 se musí
pravidelně střídat

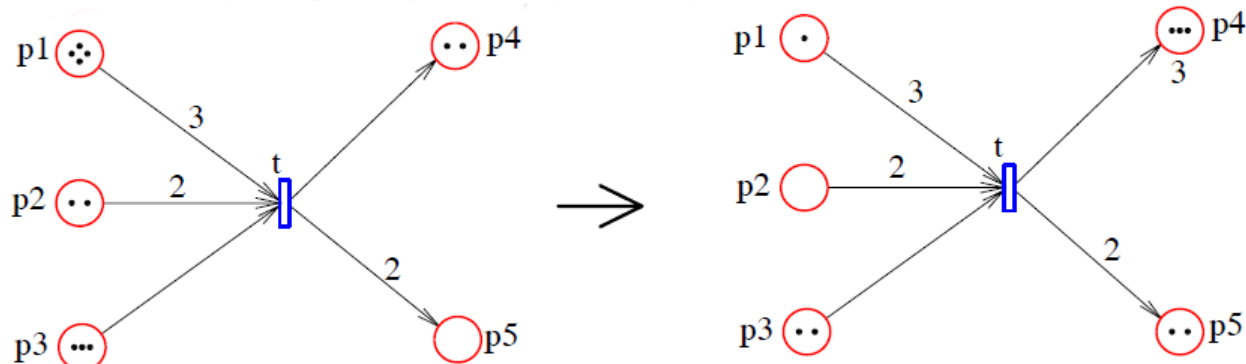
Deadlock - uzamčení

Žádná z událostí e, f procesů 5, 6
nemůže nastat.

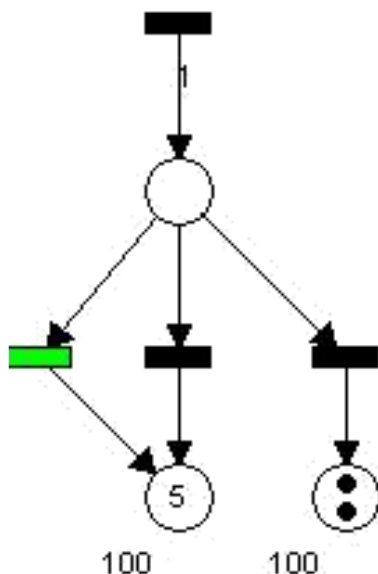
Ohodnocení hran a přechodů

- Místo p je určeno kapacitou $c(p)$ maximálního počtu značek.
- Přechod může být uskutečněn jen pokud (současně se splněním vstupních podmínek) není překročena kapacita výstupních podmínek.
- Počty odebíraných (umístěných) značek jsou specifikovány váhou hrany.
- Přechod je uskutečněn jen pokud jsou vstupní hrany nasyceny, tj. pokud není počet značek ve vstupních místech daného přechodu menší než váhy příslušných hran.

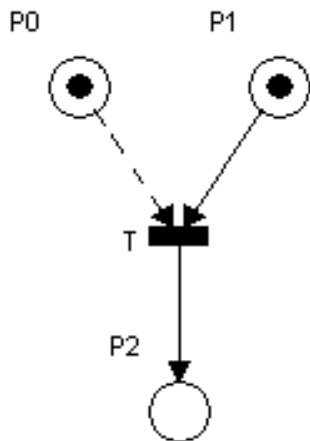

Konfliktní přechody

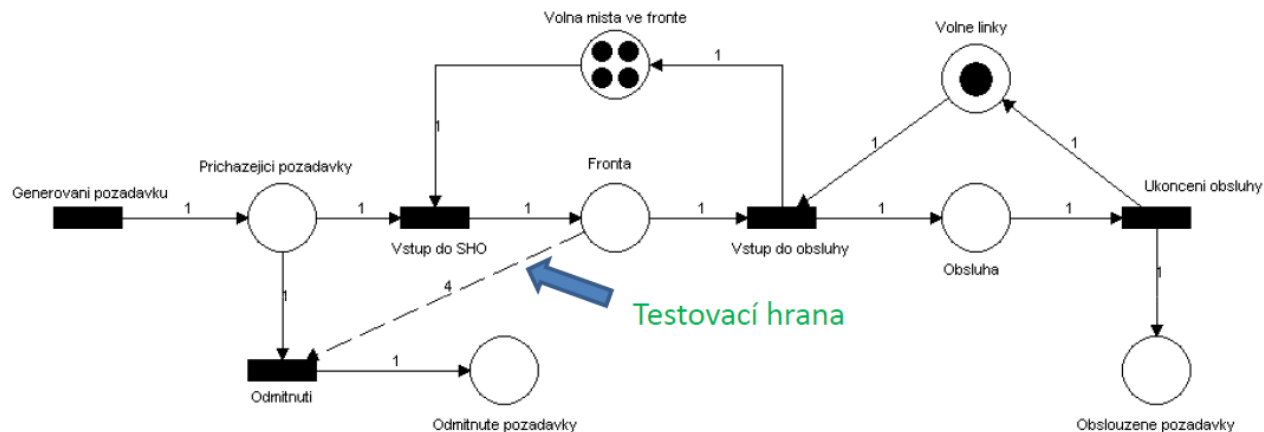

- Dva současně proveditelné přechody jsou konfliktní, když provedení jednoho způsobí, že druhý přestane být proveditelný.
- Konfliktní přechody modelují soupeření o zdroje a vzájemnou výlučnost dvou událostí.
- Nezávislé přechody modelují asynchronnost a paralelismus.

Testovací hrany

- Testovací hranu používáme pro vstupní podmínky a to v případě že pro odpal (realizaci) přechodu testovaná podmínka musí být splněna, ale odpalem přechodu se platnost podmínky nezmění.
- Testovací hranu graficky znázorňujeme čárkovanou čarou. Podobně jako obyčejná hrana může být i testovací hrana ohodnocená.
- Pro to, aby byl přechod v aktuálním značení aktivní je nutné, aby počet žetonů v místě byl alespoň roven hodnotě testovací hrany.
- Odpálením přechodu se počet žetonů v místě, spojeném s přechodem testovací hranou nezmění.

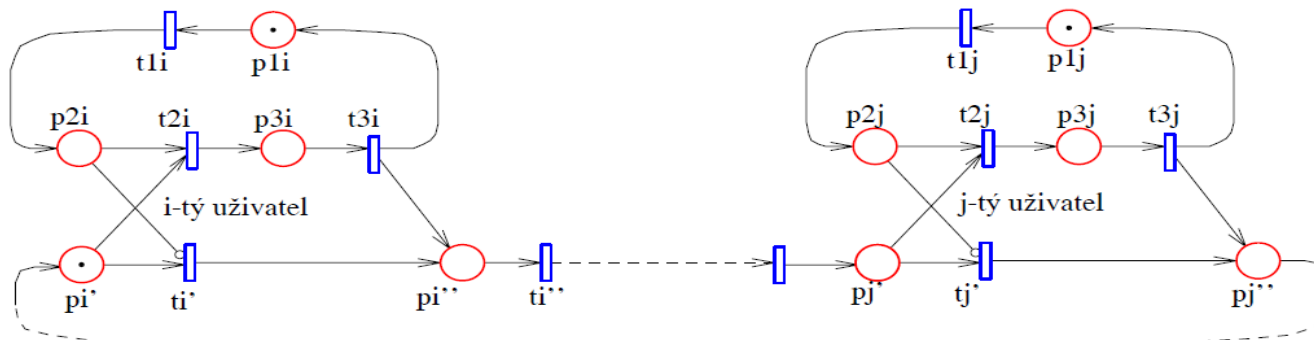

- Na obrázku je model systému hromadné obsluhy se 4 místy ve frontě a 1 obslužnou linkou vytvořený pomocí P/T Petriho sítě.
- V této síti je uvažována nekonečná kapacita všech míst.
- Proto bylo nutné pro zachování správné funkce modelovaného systému použít pomocná místa „Volná místa ve frontě“ a „Volné linky“ – tzv. komplementární místa.

Inhibiční hrana

- Je speciální hrana, která může směřovat pouze z místa k přechodu.
- Místo šipky zakresluje kolečko.
- Inhibiční hrany upravují proveditelnost přechodů.
- Přechod t je proveditelný, jestliže:
  - Je přechod t proveditelný v příslušné P/T Petriho síti (tj. v síti, která vznikne z dané sítě odstraněním inhibičních hran).
  - Pro každé místo p vstupní inhibiční množiny přechodu t platí, že obsahuje méně tokenů než kolik činí násobnost inhibiční hrany vedoucí z místa p do přechodu t .
- Po inhibiční hraně se tokeny nepřesouvají

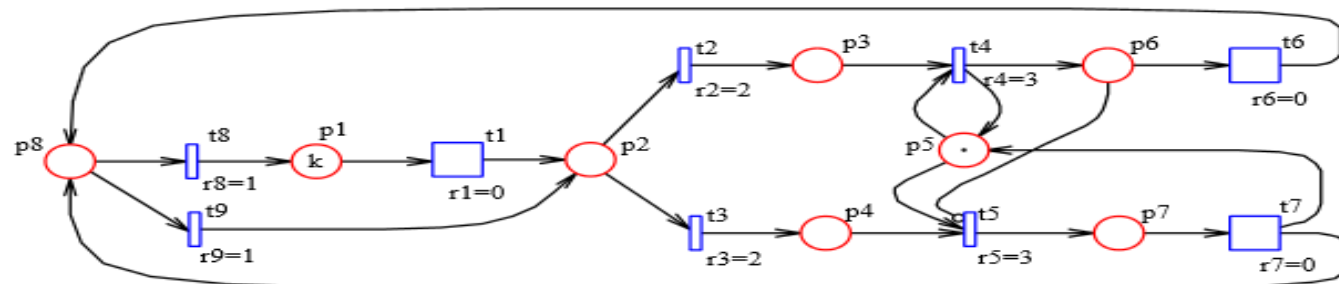

- $p1i$: stav i-tého terminálu: bez zprávy k odeslání
- $t1i$: vznik zprávy v i-tém terminálu
- $p2i$: zpráva je vyhotovena a i-tý terminál čeká na příchod tokenu v síti
- $t2i$: i-tý terminál přebírá kontrolu nad komunikací v síti
- $p3i$: zpráva od i-tého terminálu je předávána v síti
- $t3i$: zpráva byla předána, i-tý terminál vrací kontrolu
- pi' : i-tý terminál je na řadě, má-li zprávu, může ji předat
- ti' : i-tý terminál rezignuje na kontrolu sítě
- pi'' : i-tý terminál skončil kontrolu sítě
- ti'' : kontrola je předávána následujícímu $(i+1)$ -ému terminálu

Petriho síť s prioritami

- Petriho síť s prioritami je P/T Petriho síť, ve které je každému přechodu přiřazeno celé nezáporné číslo udávající prioritu přechodu. Priority přechodů upravují pravidla pro jejich provádění.
- V Petriho síti s prioritami je přechod t povolen, je-li proveditelný v odpovídající P/T síti bez priorit.
- Přechod t je proveditelný tehdy, pokud:
  - Je povolen.
  - Žádný jiný povolený přechod nemá vyšší prioritu.
- Po provedení přechodu t se značení sítě změní

- P1: značení udává počet procesů, které v daný okamžik nevyžadují přístup k databázi
t1: vznik potřeby přístupu do databáze u některého z procesů
p2: značení udává počet procesů, které v daný okamžik vyžadují přístup k databázi a to buď kvůli čtení nebo kvůli zápisu
t2: požaduje se přístup do databáze za účelem čtení
t3: požaduje se přístup do databáze za účelem zápisu
p3: značení udává počet procesů, které v daný okamžik, čekají na čtení z databáze
p4: značení udává počet procesů, které v daný okamžik, čekají na zápis do databáze
p5: token značí, že neprobíhá zápis do databáze
t4: začátek procesu čtení
t5: začátek procesu zápisu
p6: značení udává počet procesů čtoucích z databáze
p7: token značí, že probíhá zápis do databáze
t6: ukončení procesu čtení
t7: ukončení procesu zápisu
p8: značení udává počet procesů, které ukončily přístup do databáze
t8: proces bude po určitou dobu pracovat pouze s lokální pamětí
t9: proces vyžaduje okamžitě další přístup do společné databáze

Časované Petriho sítě

- Trvání dějů může být:
  - Deterministické – v tomto případě se hovoří o Časovaných Petriho sítích.
  - Stochastické – v tomto případě hovoříme o Stochastických Petriho sítích (SPN – Stochastic Petri Nets).
  - Kombinované – v tomto případě hovoříme o Zobecněných stochastických Petriho sítích (GSPN – Generalised Stochastic Petri Nets).

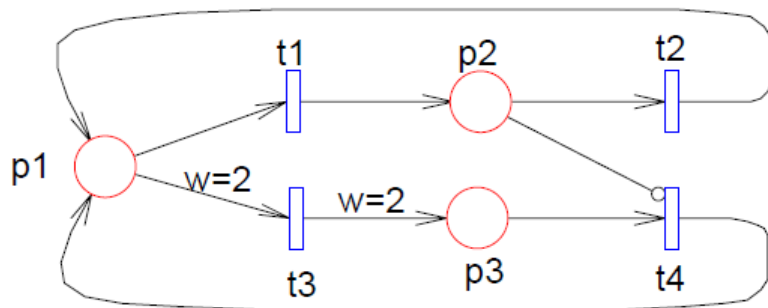
Časované Petriho sítě

Zavedení času může být spojeno s:

- **Přechody** (T-timed PN) – provedení přechodu trvá určitou dobu, po kterou token pobývá uvnitř přechodu.
- **Místy** (P-timed PN) – token pobývá stanovenou dobu ve vstupním místě přechodu, jež má být proveden.
- **Hranami** (A-timed PN) – přesun tokenu po příslušné hraně trvá určitou dobu.
- **Tokeny** (Token Timed PN) – Provádění přechodů v síti je sice okamžité, ale tokeny opouštějící příslušný přechod jsou opatřeny **časovým razítkem** (time stamp), jež udává, kdy může být daný token zase použit. Hodnota časového razítka odpovídá aktuální hodnotě simulárního času zvětšnou o příslušnou hodnotu.

Maticová reprezentace PN

- Vstupní matice – udává kolik značek ubude pro dané místo a přechod.
- Výstupní matice – udává kolik značek přibude pro dané místo a přechod
- Toková matice – zachycuje vstupní a výstupní matici
- Matice změn (incidenční matice) – reprezentuje změnu pro dané místo a přechod

$$C = O^T - I^T = \begin{array}{cc|cc|cc|cc} & t_1 & t_2 & t_3 & t_4 & & & & \\ \hline & 0 & 1 & 0 & 1 & 1 & 0 & 2 & 0 & p_1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & p_2 \\ 0 & 0 & 2 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & & p_3 \end{array} = \begin{array}{cc|cc} t_1 & t_2 & t_3 & t_4 \\ \hline -1 & 1 & -2 & 1 \\ 1 & -1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 2 & -1 \end{array}$$